

Slekt og Data
Forbundet for Norske Museumsvenner
Forbundet KYSTEN
Fortidsminneforeningen
HIFO – Den norske historiske forening
LMK – Landsforbundet av Motorhistoriske kjøretøyklubber
Landslaget for lokalhistorie
Arkivforbundet
Museumsbanerådet
Norges Husflidslag
Norges Metallsøkerforening
Landsforeningen for Luffartøyvern

Norsk Folkedraktforum
Norsk Folkeminnelag
Norsk Forening for Fartøyvern
Norsk Heraldisk Forening
Norsk Fyrhistorisk Forening
Norsk Jernbaneklubb
Norsk Kulturarv
Norsk Skipsfartshistorisk Selskap
Norsk Slektshistorisk Forening
Norske Akevitters Venner
Rutebilhistorisk Forening
Norges Linforening
Norges Bygdekvinne­lag
(assosiert medlem)

1. februar 2019

Klima- og miljødepartementet

Innspill til Kulturminnemeldingen fra Norges kulturvernforbund

Norges kulturvernforbund er en paraplyorganisasjon for de frivillige kulturvernorganisasjonene. Vi har 24 landsdekkende medlemsorganisasjoner, med rundt 2000 lokallag og 230 000 medlemmer, samt assosierte medlemmer som på hvert sitt vis bidrar til å ta vare på kulturarven vår.

Vi og våre medlemsorganisasjoner vil gjerne bidra i denne prosessen, og takker for muligheten til å komme med innspill. Vi utdyper her innspillene vi la frem på innspillsmøtet vi arrangerte for våre medlemsorganisasjoner 22. november 2018, og på departementets innspillsmøte i Oslo 24. januar 2019. Punktene oppsummeres på siste side. Vi viser også til innspill fra våre medlemsorganisasjoner.

Fremtidens kulturminnepolitikk

Kulturvernforbundet har lenge etterlyst en ny melding med nye nasjonale mål på kulturminnefeltet. Når den nye Kulturminnemeldingen legges frem i 2020 er det 15 år siden forrige melding; St.meld 16 (2004-2005) «Leve med kulturminner». I et samfunn i rask er det behov for en ny oppdatert melding på området. Som Kulturmeldingen, bør denne være kunnskapsbasert og rettet mot fremtiden, og gi en tydelig retning for kulturminnepolitikken i årene fremover. Det er viktig å se på hva som har fungert tidligere, slik at det kan videreføres. Bevaringsprogrammene og Kulturminnefondet er gode eksempler her. Det må også gjøres opp status for 2020-målene om oppgradering av verneverdige bygg og anlegg og reduksjon i tap av kulturminner.

Kulturminnemeldingen må være offensiv, med tydelige, ambisiøse og målbare mål som også forplikter regionalforvaltningen. I tillegg må det utformes en plan for hvordan disse målene skal nås innen 2030. Det må være et nasjonalt ansvar å sørge for implementering og oppfølging av disse målene, og det krever økte midler over statsbudsjettet. Det er svært viktig at regionaliseringen må være en del av en nasjonal politikk og nasjonale planer.

Vi fremhever også et behov for en samordning av de ulike sektorene for å sikre en helhetlig og langsiktig politikk på feltet. Det er viktig å tydeliggjøre sektoransvaret og ha gode strukturer for samordning. Det er også behov for å tydeliggjøre ansvarsområdene for regionene og kommunene.

I motsetning til departementene får de ansvaret for å forvalte hele kulturarvfeltet. Det må være tydelige krav til kompetanse og samordning også på regionalt nivå. Det er i dag svært ulik praksis regionalt, som avhenger av både kompetanse, budsjett og prioriteringer.

Det er for tiden flere politiske prosesser på gang med relevans for kulturarvfeltet. Det må være samsvar mellom Kulturminnemeldingen og Kulturmeldingen som også har som et overordnet mål å ta vare på og formidle kulturarven. Frivillighetsmeldingen, regionreform, satsingen på kulturbasert reiseliv og utredningen om yrkesfagene er også prosesser som må sees i sammenheng og bygge opp under hverandre.

Kulturminnemeldingen må ha mål og tiltak som sikrer ivaretagelse og videreføring av både den materielle og den immaterielle kulturarven vår, og av løse kulturminner som den tekstile kulturarven og bevegelige kulturminner som biler, busser, tog og fly. Her må det utarbeides nasjonale verneplaner på de ulike områdene, slik at man har en overordnet strategi for hva som skal bevares. Nasjonale verneplaner vil bli enda viktigere med en regional forvaltning.

Vi fremhever her også viktigheten av at de økonomiske rammene for Riksantikvaren og Kulturminnefondet er avgjørende for å nå de nasjonale målene for kulturminnevernet. Vi ber om at Kulturminnefondet styrkes, med det formål å utvide fondet til å omfatte tiltak overfor bevegelige kulturminner som trenger lager/verksteder. Vi foreslår en øremerket utvidelse av Kulturminnefondet til dette.

Kulturvernorganisasjonene må være del av den fremtidige kulturvernpolitikken. De er bærebjelken innen kulturvernsektoren og det må legges til rette for at deres innsats opprettholdes og styrkes. Det må også legges til rette for et fruktbart samarbeid mellom organisasjonene og forvaltningen. Kulturvernorganisasjonene må inviteres med i beslutningsprosesser, og ikke bare som høringsinstanser. Det bør etableres et organisert trepartssamarbeid mellom stat, kommune og de frivillige kulturvernorganisasjoner. Dette er spesielt viktig når ansvaret for forvaltning av kulturarven nå delegeres til fylkeskommunene.

Kulturvernorganisasjonenes samfunnsnytte

Kulturvernorganisasjonene gjør en betydelig innsats med å ta vare på kulturarven vår – både den materielle og den immaterielle. I tillegg til våre 24 landsdekkende medlemsorganisasjoner vet vi at vi også har mange støttespillere rundt om i landet, i lag og foreninger som har kulturvern som en viktig del av sin portefølje, men som ikke definerer seg som rene «kulturvernorganisasjon». Derfor åpnet Kulturvernforbundet i 2018 for å ta inn slike organisasjoner som «assosierte medlemmer», slik at vi kan bygge et enda større og sterkere nettverk mellom kulturvernmiljøene.

Det er ingen tvil om at kulturarven har stor verdi i samfunnet. Dette ser vi ikke minst på det lokale plan. For det er særlig her kulturminner virkelig skaper tilhørighet og engasjement. Kulturvernorganisasjonene bruker rundt 6 millioner frivillige timer hvert år på å verne om og videreføre kulturarven vår, gjennom dokumentasjon, vedlikehold, istandsetting, formidling og videreføring av kompetanse. Vi har estimert at verdien av denne innsatsen er på opptil 2 milliarder kroner i året. I tillegg har innsatsen deres store ringvirkninger for resten av samfunnet, gjennom sysselsetting, bærekraft og næringsvirksomhet. Denne type verdiskaping er viktig å fremme i stortingsmeldingen.

I tillegg har kulturvernorganisasjonene stor verdi for det enkelte medlem. Det er ulike grunner til at folk engasjerer seg, men det å vite at man gjør noe viktig har stor betydning. I organisasjonene finner det enkelte medlem både faglig og sosialt felleskap, og dette er spesielt viktig i en tid der vi har flere eldre i samfunnet, flere ensomme og flere som møtes på digitale arenaer. For mange av medlemmene har en aktiv deltakelse i organisasjonene stor betydning for trivsel og helse.

Det må legges til rette for frivillig innsats på kulturfeltet, med gode, forutsigbare rammebetingelser, tilskuddsordninger for hele kulturfeltet, og full momskompensasjon. Dette genererer enda mer – og bedre koordinert – aktivitet lokalt. I tillegg må det innføres skatte- og avgiftsletter for private eierne av kulturminner.

Internasjonale forpliktelser

Kulturvernorganisasjonene bidrar også i vesentlig grad til å oppnå de nasjonale målene og internasjonale forpliktelsene på området. Også her er det viktig å se materiell og immateriell kulturarv under ett. Samtlige av våre medlemsorganisasjoner jobber med å ivareta den immaterielle kulturarven gjennom dokumentasjon og formidling av praksis, kunnskap og tradisjoner. Dette innebærer også håndverkskunnskap, som er essensielt for å ta vare på kulturarven vår, både den tekstile, den materielle og de bevegelige kulturminnene.

Norge ratifiserte i 2007 **UNESCO-konvensjonen om vern av den immaterielle kulturarven**. Mens Kulturrådet har fått et delegert ansvar for å implementere konvensjonen, er det utøverne som gjør selve jobben. Flere av våre medlemmer er akkreditert av UNESCO som rådgivende organisasjoner innenfor sine områder (Forbundet KYSTEN, Norges Husflidslag og Norges Bygdekvinnelag). Det må utformes en offensiv nasjonal plan for oppfølging av UNESCO-konvensjonen om vern av immateriell kulturarv fram til 2030. I tillegg bør det utvikles tiltak. Disse bør inkludere punkter om kulturvernorganisasjonenes og om viktigheten av å videreføring av kompetanse.

Vi er glad for at departementet viser til **FARO-konvensjonen** i arbeidet med meldingen. FARO-konvensjonen er Europarådets rammekonvensjon om kulturarvens verdi for samfunnet og legger til grunn menneskenes rett til kulturarv, rett til å tolke sin egen historie og sine egne kulturminner. Det er primært kulturvernorganisasjonene som ivaretar disse interessene på grasrotnivå. Våre medlemmer definerer i stor grad hva som er verdt å ta vare på. Dette bygger opp om de demokratiske verdiene, og bidrar til aktive og inkluderende lokalsamfunn. Kulturvernorganisasjonene gir medlemmene en ramme å jobbe innenfor, og muligheten til å utøve medbestemmelse og ansvar for at lokale kulturminner, tradisjoner og identitetsmarkører blir tatt vare på for ettertiden. Derfor er det svært viktig at kulturvernorganisasjonene blir ansett som en naturlig samarbeidspart når de nye regionene får delegert ansvaret for forvaltning av kulturarven. Manglende kompetanse og fare for at kulturarv går ut som en tapende part i interessekonflikter, er noen av de mest fremtredende bekymringene organisasjonene har i forhold til regionreformen.

Kulturvernforbundet viser også til Norges internasjonale forpliktelser i forhold til **FNs bærekraftsmål**. Dette er verdens felles arbeidsplan for bærekraftig utvikling frem mot år 2030. Det er et eget delmål å «Styrke innsatsen for å verne om og sikre verdens kultur- og naturarv» (under mål 11: bærekraftige byer og samfunn). I tillegg ser bærekraftsmålene miljø, økonomi og sosial utvikling i sammenheng, og også her er kulturarven relevant, for eksempel ved å bidra til sysselsetting og økonomisk vekst (mål 8) og ansvarlig forbruk og produksjon (mål 11). De frivillige

kulturvernorganisasjonene bidrar dessuten i stor grad til å «sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder» (mål 3) og å «fremme muligheter for livslang læring for alle» (mål 4).

Kompetanse

For å ta vare på kulturarven, er videreføring av kunnskap helt essensielt. For å bruke eksempler fra departementets ansvarsområde, så krever både bygningsvern og fartøyvern spesiell kompetanse. Denne kompetansen er det økende etterspørsel etter, ikke minst fordi den økte støtten til Kulturminnefondet genererer flere oppdrag landet rundt. De frivillige kulturvernorganisasjonene bidrar til å formidle viktig kompetanse om kulturminnene og hvordan de både brukes og settes i stand. Vern gjennom bruk er et mantra for mange av våre organisasjoner. Men videreføring av kunnskap er også et nasjonalt ansvar. Det er svært viktig at tradisjonshåndverkene er en del av tilbudsstrukturen i det offentlige utdanningsløpet. Tilsvarende utfordring knytter seg til teknisk kunnskap som er en forutsetning for drift og vedlikehold av tekniske kulturminner av ulike slag. Her kreves det en samordning med både Kunnskapsdepartementet (som har sektoransvar for utdanning), Klima- og miljødepartementet (som har sektoransvar for kulturminner, herunder bygningsvern og fartøyvern) og Samferdselsdepartementet (som har ansvar for de bevegelige kulturminnene). Bygningsvernsentrene og fartøyvernsentrene er viktige kunnskapsmiljøer, og det er behov for tilsvarende samlingsbasert opplæring for de bevegelige kulturminnene. Stortingsmeldingen må ta for seg behovet for videreføring av kompetanse og hvordan dette bør sikres. Her må også studieforbundenes rolle omtales.

Innovasjon, reiseliv og grønt skifte

Det legges opp til økt samarbeid på tvers av sektorer på regionalt og kommunalt nivå, og her er det viktig at kulturvernorganisasjonene tas med i prosesser der kulturarven er berørt eller kan være en viktig ressurs. Dette gjelder særlig i forhold til **stedsutvikling, innovasjon og kommersiell satsing**. Vi viser her til innspillene fra våre medlemsorganisasjoner som utdyper dette fra sine ulike perspektiver.

Mange kulturminner, både museumseide og de som forvaltes av organisasjonene eller private eiere, er utsatt for klimaendringer. Vi ser allerede at dette er en utfordring både innenlands og langs kysten. Det blir enda viktigere å sette kulturminner i stand, med riktig håndverk, i tiden fremover. Dette hensynet må ivaretas i en kulturminnepolitikk for fremtiden. Samtidig er kulturarven en viktig faktor i et **grønt skifte**, der gjenbruk og varighet blir enda viktigere enn før.

Det er svært gledelig at Regjeringen har vedtatt en satsing på **kulturbasert reiseliv**. Prosessen rundt satsingen har derimot vært bekymringsfull, siden samarbeidsrådet som var satt ned ikke hadde noen representanter fra det frivillige kulturvernet eller fra private eiere av kulturminner – de viktigste aktørene som sørger for at den synlige og levende kulturarven holdes i hevd. Det er svært viktig at disse er med i bildet når strategien for et bærekraftig reiseliv legges, og at det legges til rette for gode ordninger når det gjelder finansiering av fellesgoder. Nøkkeltall fra Innovasjon Norge viser at kulturturistene er svært opptatt av unike opplevelser, og at kulturarven er en viktig del av dette. Da er det viktig å sørge for at omsetningen også kommer forvalterne av kulturminnene til gode, og ikke bare reiselivsoperatørene. Videre må det legges til rette for produktutvikling, innovasjon og næringsvirksomhet med utgangspunkt i kulturminnene. Flere av våre organisasjoner ønsker å utvikle kommersielle produkter tilknyttet sine områder, men opplever en rekke utfordringer ved en eventuell omdisponering av kulturminnet. Norsk Kulturarv fikk i 2017 støtte fra Riksantikvaren for å engasjere analyseselskapet Oslo Economics til å kartlegge

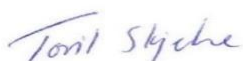
disse utfordringene i rapporten «Vern gjennom bruk – hva hindrer næringsvirksomhet med utgangspunkt i kulturminner». Rapporten skisserer også forslag til løsninger og behovet for tydelige retningslinjer for å forhindre ulik tolkning og forvaltningspraksis.

Vi gjentar her våre viktigste synspunkter:

1. Det må utformes en **helhetlig og samordnet** kulturvernpolitikk som dekker hele kulturvernfeltet som administreres av Klima- og miljødepartementet, Kulturdepartementet og Samferdselsdepartementet m. fl.
2. Det gis en **større offentlig anerkjennelse av kulturvernorganisasjonenes rolle** i kulturminnepolitikken blant annet ved at
  - det etableres et organisert trepartssamarbeid mellom stat, kommune og de frivillige kulturvernorganisasjoner
  - de frivillige organisasjoners samfunnsnytte anerkjennes også økonomisk
3. Det utformes en offensiv plan for klargjøring av 2020-målene om oppgradering av verneverdige bygg og anlegg og reduksjon i tap av kulturminner. Det settes klare mål for gjennomføring av de nye målene innen 2030.
4. Det må utformes en **offensiv nasjonal plan** for oppfølging av UNESCO-konvensjonen om immateriell kulturarv fram til 2030.
5. Det må settes inn **økte ressurser** fram til 2030 basert på økte midler over statsbudsjettet, skattemessige incentiver og organisert samarbeid med eiere og frivillighet i en partnerskapsmodell for å nå målene i kulturminnepolitikken.
6. Det legges økt vekt på **kulturminner som grunnlag for næringsutvikling, innovasjon og bærekraft.**
7. En økt satsing på kulturminnepolitikken inngår som en viktig del av **regionreformen**, der regionenes økte satsing inngår som en viktig del av en nasjonal kulturminnepolitikk

Lykke til med det videre arbeidet med meldingen.

Mvh

Toril Skjetne
Generalsekretær
Norges kulturvernforbund